

Nieuwe Start voor Nederlandsche Bank

Twee van de vier Presidenten van De Nederlandsche Bank (DNB) na de oorlog waren een succes (Holtrop en Duisenberg) maar de andere twee vielen tegen (Zijlstra en Wellink). Dat DNB slechts vier leiders had in 65 jaar, maakt duidelijk dat de keus voor een opvolger van Wellink waarschijnlijk ook voor vele jaren zal gelden; dat twee van de vier Presidenten tekort schoten, bevestigt nog eens dat de positie zwaar, moeilijk en riskant is.

Zijlstra bofte dat cabaretier Wim Kan hem onvergetelijk beschreef als “met dat zuinige mondje”. Dat suggereerde een strengheid die helemaal niet in overeenstemming was met de feiten. De inflatie in Nederland werd onder Zijlstra dubbel zo hoog als in Duitsland en Zwitserland, de gulden moest daardoor bij herhaling devalueren, en speculatie over nog weer een devaluatie dreef de Nederlandse rente omhoog. Zijlstra publiceerde wel artikelen over de gevaren van inflatie, maar hij had niet de kracht om de inflatie ook metterdaad te bestrijden.

Wellink bestuurde DNB in een periode dat de gulden al definitief was vastgeklonken aan de Duitse mark en gaf met succes leiding aan de introductie van de Euro in 2002. Inflatie was niet zijn probleem, maar hij miste een paar ernstige misstanden in het bankwezen. Eerst waren er de winstverdubbelers van Bank Labouchere. Dat waren constructies waarbij met geleend geld aandelen werden gehurd, in de hoop dat de beurs zou blijven stijgen: “wat denkt u van 21 procent rendement per jaar?”. Waarschuwingen vanuit de universitaire wereld sloeg Wellink in de wind, en zelfs een openbare noodkreet van de vereniging van belastingadviseurs bracht geen verandering in het toenmalige standpunt van DNB dat zij niet kon optreden tegen hitsige advertenties.

Daarna kwam de ramp van Icesave. Websites in IJsland hadden volop informatie over de ongewenste praktijken in het IJslandse bankwezen, maar DNB sloot de ogen. DNB had vanaf het begin moeten eisen dat Icesave Euro-bezittingen zou aanhouden als dekking voor alle Euro-spaargelden. Het verweer van DNB dat een aanwijzing aan Icesave zou leiden tot een paniek onder de spaarders snijdt geen hout, want dan zou een Centrale Bank nooit meer actie kunnen ondernemen. Bovendien was DNB niet eerlijk tegenover de onderzoekscommissie van het ministerie van Financien over Icesave. Beweringen dat de markt in de zomer van 2008 geen aanwijzing gaf over het faillissementsrisico van Landsbanki waren onjuist en bewust misleidend.

Daarna kwam het DSB faillissement. Nooit had Wellink mogen goedvinden dat de grootaandeelhouder zo veel geld onttrok aan zijn eigen instelling. Maar uiteindelijk was nog een derde misser van Wellink het meest kostbaar voor de Nederlandse belastingbetalers. Willem Smit beschrijft in zijn boek over de ABN Amro hoe Wellink bij ABN en ING aandrong op een fusie, want dan zou Nederland een bank hebben die kon meespelen op wereldschaal. Daardoor gingen de twee concurrenten wild lenen in de kapitaalmarkt om maar sneller te kunnen groeien, want de grootste van de twee kon dan de jager worden, en de kleinere de prooi. Had ING niet gekozen voor geforceerde groei, dan had ING de herfst van 2008 kunnen overleven zonder miljardensteun van de belastingbetalers.

Kritiek achteraf is makkelijk en de beste stuurlieders wonen in het buitenland, maar over Bank Labouchere was tijdig alarm geslagen, over Icesave had Rabo geklaagd en was genoeg bekend in thuisland IJsland, en Wellink's collega in Australië had hem kunnen uitleggen dat banken moeten groeien met hun klanten, niet met geleend geld (Australië bleef bij uitzondering verschoond van de bancaire crisis van 2008 omdat de Reserve Bank expliciet had vastgesteld dat de grote Australische banken niet verder mochten fuseren).

Drie ernstige fouten, ondanks tijdige waarschuwingen – welke opvolger voor Wellink zal beter kunnen presteren? Het lijkt riskant om zo maar een beschikbare ex-minister te benoemen, ook al is dat in Nederland een (slechte) traditie. Van al die ex-ministers is Hans Hoogervorst de meest onafhankelijke – blijkend uit zijn vernietigend oordeel over partijgenoot Zalm bij de Scheringa bank. Maar ook Hoogervorst is geen specialist en dat is voor de centrale bank een bezwaar. Want voorzover er een patroon is bij de vier Presidenten van DNB, dan is het dat de twee die zeer open stonden voor internationale ontwikkelingen (Holtrop via zijn rechterhand Jacques Polak, een topman bij het Internationale Monetair Fonds, en Duisenberg die bij het IMF had gewerkt) beter bestuurden dan Zijlstra, die nauwelijks interesse toonde in de nieuwe monetaire inzichten van Friedman en andere binnen- en buitenlandse monetaristen, en Wellink die al helemaal geen monetaire training had, maar specialiseerde in de rijksbegroting en naar DNB ging omdat zijn positie bij het Ministerie vacant moest komen.

Een goed opgeleide monetair econoom met internationale ervaring en contacten biedt de beste kans op een betere toekomst van DNB. Toezicht op de Nederlandse banken en internationaal meedenken over het komende faillissement van Griekenland en Ierland is té gecompliceerd voor de gemiddelde oud-minister. Het is al erg genoeg dat oud-defensie specialisten, een gesneuvelde provinciebestuurder, en een oud-havenwethouder topposities innemen in de gezondheidszorg; laten we niet ook nog de ondeskundigheid toelaten bij DNB. Outplacement voor ex-politici lijkt wel sympathiek, maar draagt natuurlijk ook bij aan het gevoel bij de PVV-stemmers dat “ze” in Den Haag elkaar de banen toespelen.

En ten slotte: vraag de nieuwe President om een salaris te accepteren dat ten minste één Euro lager is dan dat van de president van de ECB. Wellink kon dringend spreken over loonmatiging, maar toen zijn monetaire bevoegdheden over gingen naar Frankfort, hield hij wel vast aan een salaris dat bijna het dubbele was van zijn nieuwe baas Duisenberg bij de ECB. Zeker, een lagere inschaling van de volgende President is een symbolische actie, maar na alle ongelukken bij DNB misschien een mooi nieuw begin.